

С ОБЕ СТРАНЕ СНА

(Дарко Тушевљаковић: *Јејермајсџер*, Архипелаг, Београд, 2019)

Постоји више разлога зашто фантастика као жанр у савременој српској књижевности не бележи ниво популарности који је одликује у неким другим националним књижевностима данас. Са једне стране, фантастика има мноштво пратилаца, значајан број формалних и неформалних удружења која се баве њеним читањем, истраживањем и афирмисањем, а присутна је и у академским круговима пошто се на нашим универзитетима овај жанр проучава на интензиван и професионалан начин. Са друге стране, фантастика нема ону наклоност читалачке публике коју има књижевност других жанровских одређења, и чини се да се у великом броју случајева она задржава у оквирима ограниченог броја читалаца. Међутим, постоје аутори који руше баријере жанровске књижевности и баве се атипичном формом фантастике, уводећи њене различите појавне облике у своје прозне наративе или као један од успутних токова, или пак као доминантан елемент који коментарише њихову друштвену стварност на алегоријско-асоцијативан начин. Међу таквим писцима су, пре свих, Ото Олтвањи, Горан Скробоња и Дарко Тушевљаковић, чији је роман *Јејермајсџер* један од новијих примера управо такве врсте фантастике.

Обликован у два допуњујућа и паралелна тока – први утисак може да завара да се ради о две одвојене приче – овај роман наступа из неколико позиција. Као дело са снажним примесима фантастике, оно ће бити привлачно читаоцима који верно прате овај жанр и радују се свим новим насловима, нарочито када стижу од етаблираног аутора и издавача. Сваки такав наслов доприноси кредибилитету жанровске књижевности и доказује да се њоме не бави само неколицина ентузијаста, или макар доказује да и представници те групе ентузијаста могу да израсту у озбиљне актере савремене продукције. Уз то, овај роман ће привући и читаоце који немају склоности ка таквој врсти писања или којима мањка искуство познавања канона фантастике, управо зато што је у питању афирмисан и награђиван аутор. Тиме Тушевљаковић успева да помири ове две групе читалаца и привуче чак и оне који пре читања романа нису свесни да се ради о прози са елементима фантастике, и тако их можда наведе на даље истраживање датог жанра. Истина, тај аспект није примаран у *Јејермајсџеру*, нити се о њему априорно мора говорити као о најважнијој одредници дела, али је чињеница да је управо оквир фантастичне књижевности кључ за његово разумевање.

До оваквог закључка доводи и чињеница да су оба тока приповедања снажно обожена елементима натприродног, необичног, онеобиченог и неуобичајеног. Тако „главна“ прича тематизује одмор неименованог протагонисте/наратора дела и његове девојке Дарије – поступак идентификовања једног јунака, али не и другог сам по себи је

индикативан за разумевање дела и стога се не сме пренебрегнути – на неименованом и мистериозном туристичком острву. Одмах по доласку, они схватају да то неће бити идиличан одмор, те да ће се место на које су дошли показати као далеко од идеалног. Наиме, то острво је, иако се истиче као „по свему посебно“ и „оаза у којој време не постоји“, заправо стециште необичних и необјашњивих појава које већ на почетку буде збуњеност код јунака. Они не знају како су стигли ту, на који начин су одабрали баш тај локалитет, шта је претходило њиховом доласку и да ли су донели добру одлуку, али конфузија се продубљује, па се приповедач не сећа ни како је упознао Дарију, колико дуго су у вези, ког квалитета је та веза и, напослетку, шта осећају једно према другом. Најзад, простор у којем су се обрели појачава њихову неснађеност јер је далеко од свега што туристи очекују од типичног туристичког места: вода је хладна, ваздух је врео, људи су чудни, а атмосфера несвакидашња. Дарија и приповедач су на тренутке интимни и пажљиви једно према другом, док су у другим приликама груби и увредљиви: њихова веза изгледа као да је осуђена на пропаст, а летовање које Тушевљак-ковић описује чини се као покушај да се врате на прави колосек. То постаје све теже услед гомилања неочекиваних детаља из њиховог окружења и појаве групице туриста за које наратор закључује да се ради о Бугарима – опет, индикативно је што се они сваки пут наводе као „Бугари“, да би се тек на крају дела открило да се не ради о људима бугарске националности, већ о туристима из домовине главних јунака – и уплив фантастике кроз дело расте од благе до све евидентније. Аутор покушава да дозира тај уплив и да не уводи елементе фантастике на отворен и директан начин, већ кокетира са тим жанром, играјући на граници његових конвенција и спекулација о њему. Ипак, у каснијим сегментима романа фантастика добија не само очигледнију и важнију улогу, већ се користи да би се појасниле највеће мистерије романа: одакле произилази нетрпељивост главних јунака, шта се са њима дешава до краја наратива и у каквом су односу са ликовима који се у међувремену појављују у делу и у њему расту – буквално и метафорички.

Друга, односно „споредна“ наративна нит истовремено је и одвојена и спојена са „главном“ причом – аутор је не смешта у засебна поглавља, иако има основе за тај поступак, већ је истиче курзивом. Зато првобитна помисао да се можда ради о засебном рукавцу романа пада у воду након неколико десетина страница, док се између два тока приповедања напослетку образује неколико јасних и снажних веза које их чине нераздвојнима. Ти сегменти су такође исприповедани из угла мушког протагонисте/наратора, али није одмах јасно у каквом је он односу са јунаком који проводи дане на чудноватом острву. Уз то, тај јунак је далеко од одмора, плаже, мора и провода – његова прича се одвија у једном алтернативном свету у којем се одвија борба људи и јелена, а снаге потоњих предводи вођа којег он идентификује као „јегермајстера“. У тој постапокалиптичној стварности, те две врсте потичу од истих предака, али су се у међувремену поделиле на две сукобљене групе. Но, како врста јелена изумире, долази до покушаја њиховог опстанка парењем са људима, и управо у тај поступак укључен је приповедач тих сегмената. Он са јегермајстером бежи од људи и стиже до осталих јелена где затиче резултате ранијих покушаја парења, и у тим деоницама роман достиже свој највећи фантастички потенцијал. Идеја о појединцима који су мешавина

људи и животиња присутна је од античке књижевности до данас, али Тушевљаковић успева да својим фигурама који су допола људи, а од груди нагоре јелени, истакне свој имагинативни потенцијал и створи јунаке који нису карикатуре или неуспели покушаји хуманизације животиња, већ убедљиве појаве које имају свој смисао и контекст. Сам Јегермајстер је доминантна фигура ове половине романа, док су његов идентитет и чињеница да се, заједно са остатком „секундарне“ нити дела, јавља у сновима главног јунака доказ да представља манифестацију његове подсвести и најснажнији могући коментар његових размишљања. На тај начин се одвојене целине стапају у једну, и читалац може да прати и снове и јаву протагонисте, те да примети његове ониричне реакције на стварност. Тушевљаковић не даје превише доказа који би могли да поједноставе читање, али су елементи који воде радњу ипак присутни и довољно очигледни да наводе на извесне закључаке о намерама аутора и његовим одлукама да подели текст у два прожимајућа и допуњујућа тока.

Јегермајстер се, дакле, може описати као дело са снажним упливима фантастичних елемената, или пак као дело које користи фантастику као примарни модел описивања фиктивног света. Какав год био читалачки утисак, јасно је да ово корак даље не само у опусу Дарка Тушевљаковића – нарочито када се пореди са романом *Јаз* из 2016. године са којим дели евидентне везе (два тока приповедања, повезаност унутрашње борбе и елемената спољашњег света, морско окружење, однос деца–родитељи, те пар протагониста који након трауматичних догађаја долази до епифанијских тренутака), али и са другим његовим делима у односу на које је технички, стилски и организационо сређенији – већ и у корпусу савремене домаће фантастике која овим насловом добија дело које ће привући поштоваоце и мејнстрим и жанровске књижевности.